CZU: 343.1:343.988 DOI: https://doi.org/10.67457/lv26.2.04

Vitalie JITARIUC[1]
vjitariuc@gmail.com

Domnița VIZDOGA[2]
domnitavizdoaga@gmail.com

EVOLUȚIA STATUTULUI VICTIMEI ÎN PROCESUL PENAL DE LA PARTICIPANT PASIV LA SUBIECT PROCESUAL ACTIV

Abstract: *Prezentul articol examinează evoluția statutului victimei în procesul penal al Republicii Moldova prin prisma unei abordări multidisciplinare, care înglobează perspectivele filosofică, religioasă, psihologică, victimologică și procesuală. În plan istoric, articolul urmărește transformarea poziției procesuale a victimei de la vechiul cadru legislativ în care persoana lezată ocupa o poziție marginală, lipsită de drepturi procesuale veritabile, până la reformele legislative post-independență, materializate prin adoptarea Codului de procedură penală din 2003 și modificările ulterioare. Sunt analizate drepturile procesuale ale victimei, garanțiile instituite în favoarea ei, precum și beneficiile recunoașterii acesteia ca subiect procesual activ atât asupra sistemului de justiție penală, cât și asupra persoanei celui lezat. Concluziile subliniază că evoluția statutului victimei reprezintă un proces continuu, care trebuie să se producă în echilibru cu valorile fundamentale ale justiției penale.*

Cuvinte-cheie: *victimă, statut procesual, victimizare, revictimizare, victimologie, drepturi procesuale, subiect procesual activ, justiție penală.*

[1] **Conferențiar universitar, doctor, cercetător asociat la Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu" al Academiei Române. Decan al Facultății Drept și Administrație Publică, Universitatea Tehnică a Moldovei (ROR: https://ror.org/02b82hk77), e-mail: rectorat@adm.utm.md; e-mail: vjitariuc@gmail.com, ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-9361-4460**

[2] **Doctor, Candidat la funcția de judecător; e-mail: domnitavizdoaga@gmail.com, ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-8233-9240**

THE EVOLUTION OF THE VICTIM'S STATUS IN CRIMINAL PROCEEDINGS: FROM PASSIVE PARTICIPANT TO ACTIVE PROCEDURAL SUBJECT

Abstract: *This article examines the evolution of the victim's status in the criminal proceedings of the Republic of Moldova through a multidisciplinary approach encompassing philosophical, religious, psychological, victimological, and procedural perspectives. From a historical standpoint, the article traces the transformation of the victim's procedural position from the former legislative framework, in which the injured person occupied a marginal role and lacked genuine procedural rights, to the post-independence legislative reforms, embodied in the adoption of the 2003 Criminal Procedure Code and its subsequent amendments.The article analyses the procedural rights of the victim, the guarantees established in their favour, as well as the benefits of recognising the victim as an active procedural subject, both for the criminal justice system and for the injured person. The conclusions emphasise that the evolution of the victim's status is an ongoing process, which must unfold in balance with the fundamental values of criminal justice.*

Keywords: *victim, procedural status, victimisation, re-victimisation, victimology, procedural rights, active procedural subject.*

1. INTRODUCERE

Statutul victimei în procesul penal constituie una dintre instituțiile care au cunoscut cele mai profunde transformări în evoluția dreptului procesual penal contemporan. Dacă în mod tradițional procesul penal era conceput aproape exclusiv ca un mecanism de realizare a interesului public prin identificarea și sancționarea infractorului, tendințele moderne în materia justiției penale au determinat o reconsiderare substanțială a rolului și poziției persoanei care a suferit consecințele infracțiunii. În acest context, victima nu mai este percepută doar ca o sursă de probe, ci ca titular al unor drepturi și interese care reclamă protecție și valorificare efectivă în cadrul procesului penal.

Actualitatea cercetării este determinată de necesitatea consolidării garanțiilor procesuale acordate victimelor infracțiunilor și de armonizarea continuă a legislației naționale cu standardele internaționale și europene în domeniul protecției drepturilor omului. În ultimele decenii, instrumentele juridice internaționale, jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și dezvoltarea victimologiei ca disciplină autonomă au influențat semnificativ modul de reglementare a statutului victimei, promovând trecerea de la o abordare centrată exclusiv pe infractor la una care recunoaște și interesele persoanei vătămate. Pentru Republica Moldova, această problematică prezintă o relevanță deosebită, având în vedere reformele procesual-penale realizate după proclamarea independenței și necesitatea perfecționării continue a mecanismelor de protecție a victimelor.

Cercetarea se axează pe evoluția statutului victimei în procesul penal, privită atât din perspectivă teoretică, cât și normativă, totodată fiind analizate concepțiile normelor juridice și instituțiilor procesual-penale care au influențat transformarea victimei dintr-un participant pasiv al procedurilor judiciare într-un subiect procesual activ, titular al unui complex de drepturi și garanții procedurale. Problematica victimei a beneficiat de o atenție constantă în literatura de specialitate, aspectele filosofice și morale ale victimizării fiind analizate încă din cele mai vechi reflecții asupra justiției și răspunderii sociale, iar dezvoltarea victimologiei în secolul al XX-lea a contribuit la aprofundarea studiului fenomenului victimizării și a consecințelor acestuia asupra individului și societății. În doctrina juridică, cercetările s-au concentrat asupra definirii conceptului de victimă, delimitării statutului procesual al acesteia, garantării drepturilor procesuale și prevenirii fenomenu-

lui de revictimizare. Cu toate acestea, analiza evoluției istorice și conceptuale a statutului victimei în procesul penal al Republicii Moldova, realizată printr-o abordare multidisciplinară, rămâne insuficient valorificată, ceea ce justifică oportunitatea prezentei cercetări.

Premisele cercetării sunt generate de accentuarea dimensiunii umane a procesului penal și de recunoașterea necesității asigurării unui echilibru între interesele statului, drepturile persoanei acuzate și drepturile victimei. Totodată, dezvoltarea standardelor internaționale privind protecția victimelor și extinderea mecanismelor procedurale destinate participării active a acestora la procesul penal impun o reevaluare a rolului pe care victima îl ocupă în cadrul sistemului de justiție penală.

În acest context, *scopul* prezentului studiu constă în examinarea evoluției statutului victimei în procesul penal al Republicii Moldova, prin evidențierea fundamentelor conceptuale ale noțiunii de victimă, analiza transformărilor legislative și procesuale intervenite, precum și evaluarea impactului recunoașterii victimei ca subiect procesual cu drepturi garantate asupra realizării scopului procesului penal. *Ipoteza cercetării* constă în presupunerea că evoluția legislației procesual-penale și influența standardelor internaționale în domeniul protecției drepturilor omului au determinat transformarea victimei dintr-un participant pasiv al procesului penal într-un subiect procesual activ, titular al unor drepturi și garanții procedurale sporite, această transformare contribuind atât la consolidarea protecției persoanei vătămate, cât și la creșterea eficienței și legitimității justiției penale.

2. METODE ȘI MATERIALE APLICATE

Elaborarea prezentului studiu s-a bazat pe utilizarea unui ansamblu de metode generale și speciale de cercetare științifică. Metoda istorică a fost aplicată pentru analiza evoluției statutului victimei în procesul penal și identificarea principalelor etape de dezvoltare a reglementărilor juridice referitoare la poziția procesuală a victimei. Prin intermediul metodei comparative au fost examinate diferențele dintre vechile și actualele reglementări procesual-penale, precum și tendințele de dezvoltare promovate la nivel internațional în materia protecției victimelor infracțiunilor.

Metoda sistemică și metoda analizei logico-juridice au fost utilizate pentru examinarea normelor procesual-penale care reglementează statutul victimei, drepturile și obligațiile acesteia, precum și pentru evidențierea relației dintre instituțiile juridice analizate. Totodată, abordarea interdisciplinară a permis valorificarea contribuțiilor filosofiei, psihologiei, sociologiei, religiei și victimologiei la înțelegerea conceptului de victimă și fenomenului victimizării.

Materialul empiric al cercetării este constituit din legislația națională relevantă, în special Codul de procedură penală al Republicii Moldova și actele normative conexe, documente internaționale și europene privind protecția drepturilor victimelor, literatura de specialitate din domeniul dreptului procesual penal și al victimologiei, precum și lucrări doctrinare care abordează problematica statutului victimei. De asemenea, au fost analizate unele aspecte din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, în măsura în care acestea contribuie la clarificarea standardelor aplicabile protecției victimelor în procesul penal. Utilizarea cumulativă a acestor metode și materiale de cercetare a permis: realizarea unei analize complexe a evoluției statutului victimei, evidențierea factorilor care au determinat transformarea acesteia din participant pasiv în subiect procesual activ și formularea unor concluzii privind direcțiile actuale de dezvoltare a instituției analizate.

3. DISCUȚII ȘI REZULTATE OBȚINUTE

Rădăcinile conceptului de victimă coboară mult mai adânc decât sfera juridică sau

cea științifică, regăsindu-se în straturile cele mai profunde ale conștiinței umane, și anume în credință. Termenul însuși provine din latinescul *victima*, desemnând în Roma Antică „ființa oferită ca sacrificiu zeilor, în cadrul unor ritualuri solemne prin care comunitatea căuta împăcare, purificare sau ocrotire divină”[1]. În acest sens, R. Girard remarcă faptul că societatea încearcă să deturneze spre o victimă relativ indiferentă, o victimă „sacrificabilă”, o violență care riscă să-i lovească pe propriii săi membri, cei pe care ea intenționează să-i protejeze cu orice preț. Această semnificație originar religioasă nu este proprie doar culturii romane. Ideea de suferință asumată sau impusă unei ființe nevinovate, în folosul comunității sau în căutarea dreptății divine, se regăsește, sub diferite forme și expresii, în toate marile tradiții spirituale ale omenirii. Fie că este vorba despre „jertfa din tradiția iudeo-creștină, despre conceptul de *ahimsa* din gândirea hindusă și budistă, care proclamă inviolabilitatea ființei vii, sau despre ideea de suferință colectivă prezentă în islamism, toate aceste tradiții recunosc, în felul lor, că suferința unei ființe nevinovate nu poate rămâne fără un ecou moral”[2]. Anume conștientizarea faptului că suferința nemeritată reclamă dreptatea a fost, în opinia noastră, primul germene al preocupării juridice în vederea protecției victimei.

Totuși, religia nu a oferit întotdeauna răspunsuri clare la întrebările pe care suferința le naște în mod firesc: de ce este necesară această suferință?, de ce tocmai o anumită persoană devine victimă?, ce i se datorează celui nedreptățit? Acolo unde credința cerea acceptare tacită, unii oameni căutau explicații raționale. Tocmai această nevoie de a înțelege și de a justifica suferința prin rațiune, și nu doar prin credință, a deschis calea spre apariția conceptului de victimă în filosofie.

Reflecția filosofică asupra condiției victimei este la fel de veche ca și gândirea despre dreptate. Aristotel, în *Etica Nicomahică*, distingea între dreptatea distributivă și dreptatea corectivă, aceasta din urmă având tocmai rolul de a restabili echilibrul tulburat printr-o faptă nedreaptă. În concepția aristotelică, legea „ia în considerație numai natura delictului, tratând pe picior de egalitate părțile în cauză, interesându-se doar dacă unul a comis nedreptatea iar altul a suportat-o, dacă unul este autorul unei pagube, iar altul victima, iar judecătorul încearcă să restabilească egalitatea”[3]. Această intuiție fundamentală, că victima nu poate fi absentă din ecuația dreptății și că prejudiciul suferit de ea reclamă în mod necesar un răspuns reparator, avea să traverseze secolele, regăsindu-se în gândirea iluminiștilor, în teoriile contractului social și, în cele din urmă, în construcția modernă a drepturilor omului.

Ceea ce Aristotel numea dreptate corectivă, nu reprezintă altceva decât o căutare a măsurii, adică acea legătură firească între suferința celui lezat și răspunsul pe care societatea i-l datorează. Privită astfel, dreptatea nu este un concept abstract, ci unul relațional; ea există întotdeauna înfăptuită în raport cu cineva care a suferit și care așteaptă un răspuns proporțional cu ceea ce a îndurat. Tocmai în ideea de echilibru între prejudiciu și reparație, se găsesc rădăcinile filosofice ale principiului proporționalității, nu ca instrument tehnic, dar ca expresie a unei exigențe morale fundamentale, că răspunsul dreptății trebuie să fie pe măsura suferinței, nici mai mult, nici mai puțin.

Or, dacă dreptatea presupune în esență o măsurare a răspunsului raportat la suferință, atunci lipsa victimei din ecuația procesului penal golește acest principiu de conținutul său esențial. Nu poți stabili o reparație justă fără a determina inițial cui o datorezi. Cu alte cuvinte, evoluția statutului victimei în procesul penal de la martor tăcut la su-

[1] Ernout A., Meillet A. Dictionnaire étymologique de la langue latine, Paris, Klincksieck, 1959, p. 732.
[2] Girard R. Violența și sacrul, traducere de Mona Antohi, București: Editura Nemira, 1995, p. 9.
[3] Aristotel. Etica Nicomahică, traducere de Stella Petecel, București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1988, p. 112 (Cartea V, IV, 1131b-1132a).

biect procesual activ, nu este doar o chestiune de tehnică juridică, dar răspunsul firesc la o exigență filosofică veche: aceea că dreptatea autentică nu poate fi înfăptuită în absența celui pentru care ea există.

O altă contribuție esențială în conturarea filosofică a conceptului de victimă îi aparține lui John Locke, care a pus pentru prima dată individul, implicit cel lezat, în centrul gândirii despre dreptate. În concepția lockeană, „rațiunea, care este legea naturală, îi învață pe cei care țin cont de ea că, fiind toți egali și independenți, niciunul nu ar trebui să pricinuiască rău altuia, vieții, sănătății, libertății și posesiunilor sale”[4]. Or, atunci când această ordine naturală este încălcată, răspunsul nu poate fi arbitrar, cel vinovat putând fi pedepsit doar așa cum dictează judecata rece și conștiința, proporțional cu încălcarea legii comise, servind cel mult pentru despăgubire[5]. Locke a fost astfel primul mare filosof care a așezat obligația de reparație față de cel vătămat nu pe mila sau bunăvoința autorității, ci pe un fundament de drept natural, transformând astfel victima din obiect al compasiunii în titular al unei pretenții legitime față de dreptate.

Dacă filosofia și-a propus să răspundă la întrebarea „ce datorăm victimei”, psihologia încearcă să răspundă la o întrebare la fel de esențială, și anume „cine este cu adevărat victima și ce trăiește ea”. Această abordare nu reprezintă o ruptură față de reflecția filosofică, ci o aprofundare a ei, o migrare de la principii abstracte la realitatea concretă a celui care suferă.

Din perspectivă psihologică, conceptul de victimă dobândește o dimensiune aparte; aici nu mai vorbim doar despre cel căruia i s-a cauzat un prejudiciu în sens juridic, dar despre o ființă umană ale cărei echilibru interior, sentiment de securitate și încredere în lume au fost profund afectate. Psihologia nu privește victima prin prisma unui statut procesual, dar prin cea a experiențelor trăite, a traumei, pierderii, vulnerabilității. În acest sens, J. L. Herman constată că „trauma psihologică reprezintă o afecțiune a celui lipsit de putere, când victima este redusă la neputință în fața unei forțe copleșitoare, iar evenimentele traumatice depășesc sistemele obișnuite care conferă omului sentimentul de control, conexiune și sens, confruntându-l cu extremele neputinței și terorii”[6]. Această realitate relevă că suferința victimei depășește cu mult sfera juridică, extinzându-se în plan psihologic și social, o dimensiune pe care dreptul procesual penal nu o poate ignora fără a sacrifica însăși esența justiției.

Un aspect esențial al perspectivei psihologice asupra victimei îl reprezintă distincția dintre victimizarea primară și cea secundară, cunoscută în doctrina și practica judiciară din Republica Moldova mai ales sub denumirea de revictimizare. Aceste două concepte sunt cele care conturează întreaga dimensiune a suferinței victimei în urma săvârșirii unei infracțiuni împotriva sa. Dacă prima descrie impactul direct și imediat al faptei penale asupra victimei, cea de-a doua vizează un fenomen la fel de devastator, dar adesea ignorat, și anume suferința suplimentară pe care victima o îndură ca urmare a interacțiunii sale cu autoritățile sau chiar cu societatea. Înțelegerea ambelor forme de victimizare este indispensabilă nu doar pentru psihologi, ci și pentru juriști, deoarece un sistem procesual care ignoră această realitate riscă să transforme procedura penală dintr-un instrument al dreptății într-o sursă suplimentară de suferință pentru cel deja lezat.

Victimizarea primară desemnează ansamblul consecințelor directe pe care fapta penală le produce asupra victimei, adică daune fizice, psihologice, materiale și sociale. Este vorba despre impactul imediat și nemijlocit al infracțiunii: durerea fizică, trauma psiholo-

[4] Locke J. Al doilea tratat despre cârmuire, traducere de Silviu Culea, București: Editura Nemira, 1999, p. 54 (§ 6).
[5] Ibidem, p. 55 (§ 8).
[6] Herman J.L. Trauma and Recovery, Basic Books, New York, 1992, p. 33.

gică, pierderea materială, sentimentul de neputință și de vulnerabilitate, ruptura bruscă a sentimentului de securitate pe care orice ființă umană îl consideră firesc. În acest sens, A. Karmen remarcă faptul că cei care trăiesc experiențe teribile pot deveni triști, deprimați, înspăimântați, terorizați, traumatizați, înfuriați și amărâți, unii devin profund alienați și se retrag din relațiile sociale, fiind copleșiți de episoade de depresie, tulburări de somn, atacuri de panică și boli legate de stres, iar procesul de vindecare presupune depășirea sentimentelor de neputință, frustrare și autoblamare[7]. Cu alte cuvinte, infracțiunea nu produce doar un prejudiciu imediat și clar determinat, dar declanșează un proces de suferință ce poate însoți victima pe termen lung, o realitate pe care dreptul procesual penal este chemat să o recunoască și să o ia în considerare.

Dacă victimizarea primară descrie suferința cauzată de fapta penală în sine, revictimizarea vizează un fenomen diferit, dar la fel de grav – suferința suplimentară pe care victima o îndură ca urmare a modului în care sistemul judiciar, autoritățile sau chiar societatea reacționează față de ea după săvârșirea infracțiunii. Cu părere de rău, audierile repetate, obligația de a retrăi în detaliu experiența traumatizantă, lipsa de empatie din partea autorităților, expunerea publică nejustificată sau neîncrederea manifestată față de declarațiile victimei sunt adeseori întâlnite în practică.

Relevanța acestei realități a fost recunoscută explicit de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cauza *Tyagunova c. Rusiei*, în care Curtea a statuat că „autoritățile care investighează infracțiuni cu caracter sexual nu trebuie să piardă din vedere dificultățile specifice pe care le implică astfel de cauze, dat fiind că impactul traumei suferite poate afecta capacitatea victimei de a relata în mod coerent experiența sa, ceea ce impune o abordare deosebit de sensibilă și atentă din partea organelor judiciare”[8]. Tocmai de aceea, revictimizarea nu este doar o problemă psihologică, ci și una profund juridică, ridicând întrebarea fundamentală dacă un sistem procesual care ignoră sau agravează suferința victimei poate fi considerat cu adevărat just.

Vulnerabilitatea victimei și intensitatea suferinței pe care aceasta o îndură variază în funcție de natura infracțiunii săvârșite, dar și de caracteristicile personale ale celui lezat. În acest sens, T. Butoi remarcă faptul că „creșterea ratei criminalității determină intensificarea sentimentului de insecuritate resimțit în general de către indivizi, dar mai ales de către cei care prezintă un mai mare risc de a deveni victime sau un grad mai mare de vulnerabilitate în acest sens, cum sunt copiii, femeile, persoanele în vârstă și persoanele cu handicap”[9]. Anumite categorii de persoane sunt, prin însăși condiția lor, deosebit de expuse atât victimizării primare, cât și revictimizării, impunând din partea organelor care desfășoară procesul penal o protecție sporită și o abordare diferențiată. În acest sens, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat în cauza *M.C. c. Bulgariei* că obligațiile pozitive ale statului, inerente articolelor 3 și 8 ale Convenției, impun „adoptarea unor dispoziții de drept penal care să incrimineze efectiv orice act sexual neconsensual și aplicarea acestora în practică prin investigații și urmăriri penale eficiente, subliniind totodată că minorii și alte persoane vulnerabile sunt îndreptățiți la o protecție efectivă sporită”[10]. Cu cât victima este mai vulnerabilă prin vârstă, sex, stare de sănătate sau situație socială, cu atât impactul victimizării este mai profund și mai greu de depășit, iar riscul ca procedura penală să îi agraveze suferința este mai mare. Tocmai de aceea,

[7] Karmen A. Crime Victims: An Introduction to Victimology, 10th ed., Cengage Learning, Boston, 2020, p. 5.
[8] CtEDO, Tyagunova c. Rusiei, hotărârea din 31 iulie 2012, cererea nr. 19433/07, paragraful 68. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-112534%22]} [accesat: 30 mai 2026]
[9] Butoi I.T., Butoi T. Psihologie judiciară. Curs universitar, ed. a II-a, București: Editura Fundației România de Mâine, 2004, p. 73.
[10] CtEDO, M.C. c. Bulgariei, hotărârea din 4 decembrie 2003, cererea nr. 39272/98, paragraful 150 și 153. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-61521%22]} [accesat: 30 mai 2026]

identificarea și recunoașterea acestor categorii de victime cu nevoi speciale reprezintă nu doar o obligație juridică, ci și o necesitate impusă de înțelegerea fenomenului victimizării în toată complexitatea sa.

Nevoia de a înțelege mai profund suferința victimei, atât din punct de vedere psihologic, cât și juridic, a constituit terenul fertil pe care avea să se dezvolte, în secolul XX, o nouă știință, victimologia. Aceasta și-a propus să studieze sistematic victima, să îi înțeleagă experiența și să fundamenteze științific nevoia de a-i acorda un loc central atât în cercetarea criminologică, cât și în practica judiciară.

Victimologia, ca știință de sine stătătoare, s-a conturat la mijlocul secolului XX, ca răspuns la o lacună evidentă în criminologia clasică, și anume că studiul criminalității se concentrase aproape exclusiv asupra infractorului, ignorând persoana care suferise în urma faptei penale. Apariția acestei discipline este atribuită în mod tradițional lui Benjamin Mendelsohn, avocat de origine română, care în anul 1947 a utilizat pentru prima dată termenul de „victimologie" și a propus o clasificare a victimelor în funcție de gradul lor de contribuție la producerea infracțiunii. Demersul lui Mendelsohn nu s-a limitat însă la elaborarea unor clasificări teoretice. Acesta se întreba de ce „societățile occidentale, aparent atât de umane față de cei care încălcau legea, erau atât de indiferente față de victime, care, pe lângă suferința provocată de agresor, trebuiau să suporte și sarcina probei, fără a putea obține în practică nicio reparație, dat fiind că infractorul era adesea insolvabil"[11]. Aproape simultan, criminologul german Hans von Hentig publica lucrarea sa de referință The Criminal and His Victim (1948), în care analiza pentru prima dată relația dintre infractor și victimă ca pe „un fenomen dinamic și reciproc, susținând că victima trebuie privită ca unul dintre factorii relevanți ai fenomenului infracțional și că între autor și victimă se poate stabili o „simbioză nefastă" („nefarious symbiosis"), ce influențează producerea victimizării"[12]. Contribuțiile celor doi au marcat nașterea unei discipline care avea să schimbe fundamental modul în care sistemele juridice privesc și tratează victima infracțiunii.

Victimologia își propune să studieze victima infracțiunii în toată complexitatea sa, nu doar ca pe un subiect care a suferit un prejudiciu, dar ca pe un actor social ale cărui caracteristici, comportamente și circumstanțe de viață pot influența atât săvârșirea infracțiunii, cât și modul în care aceasta este percepută și calificată de lege. În acest sens, Andrew Karmen remarcă faptul că „victimologia plasează experiența victimei în centrul cercetării, ceea ce victima spune, face, are nevoie, dorește și trăiește efectiv reprezentând preocuparea centrală, și nu o simplă considerație secundară"[13].

În doctrina națională, cercetătorul Gh. Gladchi remarcă faptul că „obiectul victimologiei se referă la relațiile victimă - criminal, profilul victimei, relația cu societatea, acțiunea de a deveni victimă..., comportarea victimei, prevenirea fenomenului în cauză, criminalul în calitate de victimă și indemnizarea victimei"[14]. Prin urmare, aici se includ tipologia victimelor, factorii de vulnerabilitate care favorizează victimizarea, dinamica relației dintre victimă și infractor, impactul psihologic și social al victimizării, precum și eficiența mecanismelor de protecție și reparație oferite de stat. Prin această abordare multidimensională, victimologia a depășit cu mult cadrul unei simple ramuri a criminologiei, formând o disciplină autonomă cu implicații directe asupra politicii penale și a practicii judiciare.

În esență, victimologia răspunde la întrebări esențiale: cine devine victimă și de ce,

[11] Varona G. 75 Years of Victimology: Its Past, Present and Future, în Romanian Journal of Victimology, nr. 1, 2025, p. 18.
[12] Hans von Hentig, The Criminal and His Victim: Studies in the Sociobiology of Crime, Yale University Press, New Haven, 1948, Foreword.
[13] Karmen A. Crime Victims: An Introduction to Victimology, 10th ed., Cengage Learning, Boston, 2020, p. 2.
[14] Gladchi Gh. Definiția victimologiei (opinii și controverse), în Revista Națională de Drept, nr. 10-12, 2012, p. 27.

ce trăiește victima în urma infracțiunii, ce nevoi are și cum pot fi ele satisfăcute, și în ce măsură mecanismul procesual-penal reușește să îi ofere un răspuns adecvat. Importanța acestei discipline rezidă tocmai în capacitatea de a transforma victima dintr-un element marginal al procesului penal într-un subiect cu drepturi garantate.

Un alt aport esențial al victimologiei îl reprezintă clasificarea victimelor, o contribuție cu caracter strict științific, care nu este menită să atribuie victimei o responsabilitate morală pentru suferința sa, ci să identifice factorii care influențează producerea victimizării și să fundamenteze măsuri de prevenție și protecție adecvate. Mendelsohn a propus o tipologie bazată pe gradul de contribuție a victimei la producerea faptei penale, identificând șase categorii: victima complet inocentă, victima cu o vinovăție minoră, victima la fel de vinovată ca și infractorul, victima mai vinovată decât infractorul, victima exclusiv vinovată și victima simulantă.

Hans von Hentig, abordând clasificarea dintr-un alt unghi, a identificat categorii de victime predispuse prin caracteristici biologice, psihologice sau sociale, precum vârsta fragedă sau înaintată, sexul, starea mentală, situația economică precară sau izolarea socială, factori care le plasează într-o poziție de vulnerabilitate sporită față de infracțiune. Înțeleasă în acest sens, clasificarea victimelor nu reprezintă un instrument de culpabilizare, dar unul de cunoaștere, ceea ce de fapt reprezintă un pas necesar spre construirea unui sistem de protecție cu adevărat eficient.

Victimologia contemporană nu mai este doar o știință care descrie și clasifică fenomenele victimizării, dar una care contribuie activ la reformarea sistemelor de justiție penală prin formularea unor recomandări destinate îmbunătățirii tratamentului aplicat victimei. Această evoluție reflectă o schimbare profundă de perspectivă în interiorul disciplinei. S-a menționat că „dacă primele cercetări victimologice erau orientate preponderent spre explicarea procesului victimizării și identificarea factorilor care favorizează producerea acestuia, victimologia modernă urmărește combaterea efectelor victimizării secundare, promovarea drepturilor grupurilor vulnerabile și introducerea în câmpul cercetării a problematicii nevoilor și intereselor victimelor și a obligațiilor publice corespunzătoare acestora, depășind astfel viziunea tradițională potrivit căreia protecția victimei reprezenta exclusiv o problemă individuală”[15].

Cercetările actuale reflectă o extindere semnificativă a preocupărilor victimologice, atenția fiind orientată nu doar asupra relației tradiționale dintre victimă și infractor, ci și asupra unor fenomene complexe precum victimizarea în mediul online, violența bazată pe gen, traficul de ființe umane sau victimizarea colectivă generată de criminalitatea organizată. Totodată, dezvoltarea conceptului de justiție restaurativă a consolidat ideea că răspunsul societății la infracțiune nu poate fi pe deplin realizat fără luarea în considerare a perspectivei și nevoilor victimei.

Importanța victimologiei pentru dezvoltarea dreptului procesual penal nu rezidă însă exclusiv în acumularea unor cunoștințe suplimentare despre efectele victimizării. Contribuția sa fundamentală constă în evidențierea unei realități care riscă să fie pierdută în formalismul inerent oricărui sistem juridic: în spatele conceptului normativ de „victimă” se află o persoană reală, ale cărei interese și nevoi nu pot fi reduse la simplul său statut procesual. Prin orientarea metodologică, victimologia urmărește „să aducă persoana vătămată în centrul cercetării științifice, scoțând-o din poziția marginală pe care a ocupat-o mult timp în studiul criminalității”[16].

[15] Varona G. 75 Years of Victimology: Its Past, Present and Future, în Romanian Journal of Victimology, nr. 1, 2025, p. 17.

[16] Andrew Karmen, Crime Victims: An Introduction to Victimology, 10th ed., Cengage Learning, Boston, 2020, p. 2.

Atât practica judiciară, cât și doctrina juridică operează prin intermediul unor categorii și construcții conceptuale indispensabile aplicării dreptului, însă acestea pot conduce, în mod inevitabil, la perceperea victimei exclusiv ca participant al procedurii sau ca sursă de informații relevante pentru soluționarea cauzei. Prin analiza consecințelor psihologice, sociale și umane ale victimizării, victimologia a contribuit la depășirea acestei perspective, demonstrând că efectele infracțiunii continuă adesea să se manifeste mult timp după consumarea faptei și pot fi amplificate chiar de contactul victimei cu mecanismele instituționale ale justiției penale.

Constatările formulate în cadrul cercetărilor victimologice au depășit treptat sfera academică, influențând procesul de reformare a legislațiilor procesual penale moderne. În măsura în care a devenit evident că participarea formală a victimei la procesul penal nu este suficientă pentru protejarea intereselor sale legitime, legiuitorii au început să dezvolte mecanisme juridice orientate spre informarea, protecția și sprijinirea persoanelor lezate prin infracțiune. Evoluția statutului procesual al victimei reprezintă expresia acestei transformări de perspectivă, motiv pentru care analiza dezvoltării reglementărilor procesual-penale nu poate fi desprinsă de contribuțiile teoretice și empirice ale victimologiei. În acest context, ne vom referi la evoluția statutului victimei în procesul penal al Republicii Moldova, pornind de la cadrul legislativ moștenit din perioada sovietică, în care rolul celui prejudiciat prin infracțiune era unul limitat, și până la configurația actuală a CPP, caracterizată printr-un proces progresiv de recunoaștere și consolidare a drepturilor acesteia.

Codul de procedură penală din 1961[17] reflecta fidel filozofia procesual-penală sovietică, care era un sistem construit în jurul interesului statului și al funcției punitive a justiției penale. Într-un asemenea model, infracțiunea era percepută în primul rând ca o atingere adusă ordinii sociale și intereselor statului, și mai puțin ca o experiență individuală de victimizare. În consecință, interesul central al procesului penal era identificarea și sancționarea făptuitorului, în timp ce nevoile specifice ale persoanei lezate rămâneau, de regulă, în afara preocupărilor principale ale sistemului. Raportul juridic procesual se stabilea, în esență, între organele de stat și persoana învinuită, lăsând victima într-o poziție marginală, lipsită de drepturi procesuale veritabile și redusă, în cele mai multe cazuri, la rolul de sursă de probă în acuzare.

Deși persoana vătămată era prezentă în procesul penal, rolul său era conceput preponderent prin prisma utilității sale pentru realizarea funcției de acuzare, nu prin prisma intereselor proprii generate de prejudiciul suferit. Legiuitorul opera cu categoria de parte vătămată, recunoscută prin ordonanța anchetatorului penal sau încheierea instanței de judecată. Pentru atribuirea calității procesuale, era necesară constatarea existenței unui prejudiciu moral, fizic sau patrimonial, însă această constatare nu era însoțită de dezvoltarea unor mecanisme procesuale menite să răspundă efectiv consecințelor suportate de persoana lezată. Victima era recunoscută ca purtătoare a unui prejudiciu, însă nu era încă privită ca titulară a unor interese procesuale autonome care să justifice o participare activă la desfășurarea procesului penal. Victima efectiv exista, însă nu era recunoscută printr-un act procedural corespunzător.

Autorul I. Dolea susține că „victima s-a considerat tradițional un subiect auxiliar al acuzării în raport cu procurorul, fapt care a influențat doctrina juridică de a pune accentul pe aspectul social al problemei și nu pe cel procesual, determinând lipsa unor construcții teoretice de asigurare în măsură rațională a drepturilor victimei ca un subiect

[17] Codul de procedură penală al RSSM din 24 martie 1961 (abrogat). Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=96347&lang=ro [accesat: 30 mai 2026]

al probatoriului”[18]. Depășirea acestei concepții avea să constituie unul dintre obiectivele fundamentale ale reformei procesual penale inițiate după proclamarea independenței Republicii Moldova, materializată prin adoptarea Codului de procedură penală din 2003. Transformările care au urmat nu au urmărit doar recunoașterea formală a victimei, dar și stabilirea drepturilor ei, ceea ce a condus de la perceperea victimei ca element auxiliar al acuzării la recunoașterea acesteia ca participant autonom al procesului penal, titular al unor interese proprii care reclamă protecție procesual-penală.

Transformarea produsă prin adoptarea noului Cod de procedură penală nu trebuie privită exclusiv ca o extindere cantitativă a drepturilor victimei. În esență, aceasta reflectă o schimbare de perspectivă asupra locului ocupat de persoana lezată în sistemul procesului penal. Dacă modelul sovietic percepea victima preponderent prin prisma contribuției sale la realizarea funcției de acuzare, noua reglementare recunoaște existența unor interese proprii ale acesteia, fiind susceptibilă de protecție juridică independentă.

Astfel, în redacția sa inițială, art. 58 CPP consacra o definiție largă a victimei, recunoscând această calitate oricărei persoane fizice sau juridice căreia, prin infracțiune, i-au fost cauzate daune morale, fizice sau materiale. În acest context, I. Dolea remarcă faptul că „raționamentul legiuitorului de a recunoaște doi subiecți procesuali, victima și partea vătămată, a fost condiționat de necesitatea determinării statutului persoanei prejudiciate până la pornirea procesului penal și recunoașterea acesteia fie ca parte vătămată, fie ca parte civilă”[19].

Legiuitorul a prevăzut un set de drepturi procesuale concrete, printre care dreptul la informare cu privire la soluționarea cererii, dreptul de a prezenta documente și obiecte în susținerea cererii, dreptul de a solicita recunoașterea calității de parte vătămată sau parte civilă, dreptul de a ataca ordonanța de neîncepere a urmăririi penale, precum și dreptul la asistență juridică. O atenție deosebită a fost acordată victimelor infracțiunilor deosebit de grave sau excepțional de grave contra persoanei, cărora li s-au recunoscut drepturi suplimentare, și anume consultarea unui avocat pe tot parcursul procesului penal, asistența juridică garantată de stat și dreptul la compensare materială[20]. Cu toate acestea, redacția din 2003 prezenta limite evidente, victima nu era recunoscută explicit ca titular al unui interes propriu în cadrul procesului penal, dreptul la informare era formulat restrictiv, categoriile de victime vulnerabile cu protecție specială erau limitate, iar mecanismele de protecție împotriva revictimizării lipseau cu desăvârșire, lacune pe care modificările legislative ulterioare aveau să le redreseze progresiv.

Deși reforma din 2003 a reprezentat un progres incontestabil comparativ cu modelul sovietic, aceasta nu a condus încă la o desprindere completă de concepția tradițională potrivit căreia interesele victimei sunt suficient protejate prin simpla exercitare a funcției de acuzare de către stat. Tocmai această premisă avea să fie reevaluată prin intervențiile legislative ulterioare.

Anul 2012 a marcat o etapă semnificativă în evoluția dreptului procesual penal, căci legiuitorul a operat un ansamblu amplu de modificări la Codul de procedură penală, vizând consolidarea garanțiilor procesuale ale participanților la procesul penal, eficientizarea urmăririi penale și alinierea cadrului normativ național la standardele europene în materia drepturilor omului. Aceste modificări nu au fost izolate, înscriindu-se într-un proces mai larg de reformare a cadrului de reglementare național, susținut atât de angajamentele asumate față de Consiliul Europei și Uniunea Europeană, cât și de recomandările formu-

[18] Dolea I. Drepturile persoanei în probatoriul penal, Chișinău: Cartea Juridică, 2009, p. 306.
[19] Dolea I. Drepturile persoanei în probatoriul penal, Chișinău: Cartea Juridică, 2009, p. 17.
[20] Codul de procedură penală al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 122-XV din 14 martie 2003, art. 58. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=17231&lang=ro# [accesat: 30 mai 2026]

late de organismele internaționale de monitorizare a drepturilor omului. În cadrul acestui pachet legislativ, statutul victimei a beneficiat de o atenție aparte, legiuitorul recunoscând necesitatea consolidării poziției procesuale și extinderii mecanismelor de protecție puse la dispoziția acesteia.

Dacă adoptarea Codului de procedură penală în anul 2003 a reprezentat un prim pas esențial în recunoașterea statutului procesual al victimei, practica judiciară acumulată în anii următori a evidențiat cu claritate că reglementarea existentă era insuficientă pentru a răspunde complexității situațiilor cu care se confruntau victimele în cadrul procesului penal. Un rol determinant la nivel european în această evoluție l-a jucat adoptarea Directivei 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012, care a stabilit standarde minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității, creând obligații clare de armonizare pentru toate statele asociate procesului european[21]. În acest context, modificările aduse în 2012 articolului 58 din Codul de procedură penală au urmărit consolidarea poziției procesuale a victimei, extinderea categoriilor de victime cu protecție specială și îmbunătățirea mecanismelor de informare și protecție, reflectând o înțelegere mai profundă a nevoilor celui lezat prin infracțiune.

Astfel, completările din 2012 la art. 58 CPP au adus îmbunătățiri substanțiale față de redacția inițială. O primă noutate esențială a fost completarea definiției din alineatul (1) cu propoziția „victima are un interes în cadrul procesului penal și este interesată în rezultatele acestuia", o recunoaștere explicită, pentru prima dată în legislația națională, a faptului că victima nu este un simplu participant formal, dar o parte la proces cu un interes propriu și legitim în vederea realizării justiției.

Această completare aparent modestă are însă o semnificație conceptuală deosebită. Pentru prima dată, legiuitorul nu se limitează la definirea victimei prin prisma prejudiciului suferit, dar îi recunoaște în mod expres existența unui interes propriu al acesteia în cadrul procesului penal. În acest mod, victima încetează să mai fie percepută exclusiv ca sursă de informații sau beneficiar indirect al activității de acuzare, fiind astfel recunoscută ca titular al unor interese procesuale distincte, susceptibile de protecție juridică autonomă.

Categoriile de victime beneficiare ale unei protecții speciale au fost extinse, fiind incluse victimele torturii și ale tratamentelor inumane sau degradante, cărora li s-a recunoscut dreptul la efectuarea expertizelor psihice și fizice. În acest context, o evoluție jurisprudențială semnificativă în materia drepturilor victimei a vizat accesul victimelor torturii la materialele cauzei penale, aspect examinat de Curtea Constituțională prin Hotărârea nr. 31 din 29 noiembrie 2018.

Totodată, dreptul victimei la informare a fost consolidat prin recunoașterea posibilității de a obține gratuit copii ale tuturor actelor procedurale care îi afectează drepturile și interesele legitime, inclusiv ale sentințelor și ale altor hotărâri judecătorești definitive. Importanța accesului la materialele dosarului a fost reafirmată de Curtea Constituțională în aceeași Hotărâre nr. 31 din 29 noiembrie 2018, prin care a fost analizată constituționalitatea normelor ce permiteau părții vătămate și reprezentantului acesteia consultarea materialelor cauzei doar după finalizarea urmăririi penale. Curtea a reținut că „o asemenea restrângere este incompatibilă cu exigențele procesului echitabil și cu obligațiile pozitive ale statului în materia protecției drepturilor fundamentale, subliniind că participarea efectivă a victimei la procesul penal presupune posibilitatea acesteia de a cunoaște informațiile relevante ale cauzei și de

[21] Directiva 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității și de înlocuire a Deciziei-cadru 2001/220/JAI a Consiliului. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32012L0029 [accesat: 30 mai 2026]

a-și formula poziția procesuală într-un mod real și eficient”[22].

Totodată, a fost consacrat dreptul victimei la protecție și compensare de îndată ce aceasta a fost identificată, iar drepturile victimei decedate au fost recunoscute ca transmisibile succesorilor săi, aceasta fiind o garanție esențială care lipsea cu desăvârșire din redacția inițială[23]. Privite în ansamblu, aceste modificări demonstrează o schimbare graduală de perspectivă asupra rolului victimei în procesul penal. Dacă reglementarea din 2003 urmărea în principal asigurarea participării sale procedurale, intervențiile legislative din 2012 încep să reflecte preocuparea pentru protejarea efectivă a intereselor și nevoilor persoanei lezate, inclusiv în raport cu vulnerabilitățile generate de experiența victimizării.

Procesul de consolidare a statutului victimei în dreptul procesual penal al Republicii Moldova a continuat și în anii următori, culminând cu un nou pachet de modificări operate în redacția actuală a art. 58, în vigoare din 2026. Aceste schimbări au survenit într-un context marcat de dezvoltarea procesului de integrare Europeană a Republicii Moldova, astfel obținerea statutului de țară candidată pentru aderare la Uniunea Europeană în iunie 2022 a generat obligații suplimentare și mai riguroase de aliniere a legislației naționale la acquis-ul european, inclusiv cu privire la materia protecției victimelor. Totodată, experiența acumulată în aplicarea reglementărilor anterioare și recomandările organismelor internaționale de monitorizare au evidențiat necesitatea unor ajustări suplimentare, menite să acopere lacunele persistente și să răspundă unor categorii de victime care rămâneseră insuficient protejate de cadrul normativ existent.

Redacția actuală a art. 58 CPP aduce îmbunătățiri semnificative față de versiunile anterioare, consolidând atât sfera drepturilor victimei, cât și categoriile de victime beneficiare de protecție specială. Astfel, alineatul (4) a fost substanțial extins, incluzând acum în categoria victimelor cu protecție sporită și victimele infracțiunilor cu caracter sexual, victimele violenței în familie, victimele traficului de ființe umane și victimele traficului de copii, aceste categorii deosebit de vulnerabile care, în redacțiile anterioare, nu beneficiau de același nivel de protecție.

Extinderea acestor categorii reflectă abandonarea treptată a concepției uniforme asupra victimei și recunoașterea faptului că efectele victimizării diferă semnificativ în funcție de categoria infracțiunii și de vulnerabilitățile persoanei afectate. În consecință, protecția juridică nu mai este construită exclusiv în jurul statutului formal de victimă, dar începe să fie adaptată nevoilor concrete generate de experiența victimizării.

Totodată, au fost consacrate drepturi noi și concrete, și anume dreptul victimei de a fi informată cu privire la serviciile de suport de care poate beneficia, inclusiv asistență medicală, consiliere psihologică și servicii de adăpost, dreptul de a fi audiată în prezența unui avocat în condiții de respectare a demnității și intimității, precum și dreptul de a fi informată imediat în cazul în care infractorul este eliberat sau evadează din detenție. A fost recunoscut și dreptul la mediere, oferind victimei posibilitatea de a opta pentru o soluționare alternativă a conflictului de drept penal. Aceste modificări reflectă o viziune mai cuprinzătoare și mai centrată pe nevoile reale ale victimei, confirmând tendința constantă a legiuitorului de a transforma victima dintr-un participant pasiv într-un subiect procesual activ și bine protejat[24].

---

[22] Curtea Constituțională a Republicii Moldova, Hotărârea nr. 31 din 29 noiembrie 2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul penal și din Codul de procedură penală (accesul părții vătămate și al reprezentantului acesteia la materialele urmăririi penale), sesizarea nr. 113g/2018. Disponibil: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=hotariri&docid=679 [accesat: 30 mai 2026]

[23] Codul de procedură penală al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 122-XV din 14 martie 2003, art. 58, în redacția Legii nr. 66 din 05 aprilie 2012. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=17332&lang=ro [accesat: 30 mai 2026]

[24] Codul de procedură penală al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 122-XV din 14 martie 2003,

Relevanța acestor reglementări devine și mai evidentă atunci când sunt privite prin prisma jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului. În cauza *Opuz c. Turciei*, Curtea a statuat că „autoritățile nu și-au îndeplinit obligația pozitivă de a proteja viața victimei, reacția lor față de gravitatea infracțiunilor comise a fost în mod vădit inadecvată, hotărârile judecătorești pronunțate caracterizându-se prin lipsa eficacității și prin absența oricărui efect preventiv”[25]. Această constatare subliniază cu claritate că existența unor drepturi consacrate în lege nu este suficientă, și că ele trebuie însoțite de o reacție instituțională promptă și riguroasă, tocmai în direcția căreia se înscriu modificările legislative analizate.

Recunoașterea victimei ca subiect procesual activ nu produce efecte doar în sfera drepturilor individuale, generând anumite consecințe asupra întregului sistem procesual-penal. Un sistem procesual care acordă victimei un rol activ și o poziție procesuală determinată dobândește o legitimitate socială sporită, întrucât justiția nu mai este percepută ca un mecanism exclusiv al statului, ci ca un instrument care servește cu adevărat celui afectat de infracțiune. Victima este „martorul” direct și ocular al infracțiunii săvârșite împotriva sa, respectiv declarațiile sale, probele pe care le poate furniza, atitudinea asupra circumstanțelor faptei și a consecințelor acesteia completează în mod esențial tabloul faptic și ajută la stabilirea adevărului. Mai mult decât atât, o victimă care se simte ascultată, respectată și implicată în procesul penal este mult mai dispusă să coopereze activ cu organul de urmărire penală, să furnizeze informații complete și să participe la toate acțiunile procesuale, ceea ce se reflectă direct în eficiența urmăririi penale și în calitatea soluțiilor pronunțate. Un sistem care protejează și respectă victima reduce semnificativ riscul de revictimizare, diminuând astfel costurile sociale și psihologice generate de infracțiune.

La nivel individual, beneficiile recunoașterii victimei ca subiect procesual activ sunt la fel de semnificative. Primul și poate cel mai important dintre acestea este de ordin psihologic, anume faptul că suferința victimei este recunoscută oficial, că vocea sa este ascultată și că interesele sale sunt luate în considerare în cadrul procesului penal, contribuindu-se astfel în mod direct la atenuarea traumei și la facilitarea procesului de recuperare. Un al doilea beneficiu esențial îl reprezintă restabilirea echilibrului procesual, accesul la asistență juridică garantată de stat, dreptul de a participa activ la actele procedurale și dreptul de a ataca hotărârile ce îi afectează interesele, eliminând inegalitatea de facto care exista între poziția infractorului, ce beneficia de garanții extinse, și cea a victimei, adesea lăsată fără mijloace reale de apărare. Dreptul la compensare și mecanismele de protecție împotriva revictimizării oferă victimei nu doar satisfacție juridică, ci si premisele necesare pentru reintegrarea sa socială și reconstruirea sentimentului de securitate pierdut în urma infracțiunii.

Privite în ansamblu, aceste garanții nu sunt altceva decât expresia concretă a unor principii fundamentale ale procesului penal care, fără recunoașterea victimei ca subiect activ, riscă să rămână simple deziderate teoretice. Din perspectiva principiului contradictorialității și egalității armelor, acordarea unor drepturi procesuale reale victimei restabilește echilibrul între cele două laturi ale procesului penal, acuzarea și apărarea, asigurând că interesele celui lezat sunt reprezentate cu aceeași forță cu care sunt apărate drepturile învinuitului. Principiul cercetării sub toate aspectele, complet și obiectiv a tuturor circumstanțelor cauzei, la rândul său, nu poate fi pe deplin realizat într-un sistem în care victima este exclusă sau marginalizată. Astfel, o procedură penală echitabilă presupune, prin definiție, că toate persoanele afectate de infracțiune au acces egal la

art. 58, în redacția în vigoare din 2026. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=153916&lang=ro [accesat: 30 mai 2026]

[25] CtEDO, Opuz c. Turciei, hotărârea din 9 iunie 2009, cererea nr. 33401/02, paragraful 149 și 170. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-92945%22]} [accesat: 30 mai 2026]

justiție și beneficiază de garanții proporționale cu situația lor. Nu în ultimul rând, principiul contradictorialității capătă o dimensiune efectivă abia atunci când victima poate participa activ la administrarea probelor, poate formula cereri și poate contesta actele procedurale care îi afectează interesele, transformând procesul penal dintr-un dialog exclusiv între stat și infractor într-o procedură cu adevărat trilaterală, în care vocea victimei este auzită și luată în considerare.

În acest sens, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat în cauza *Doorson c. Olandei* că, deși art. 6 CoEDO nu prevede în mod explicit obligația de a lua în considerare interesele victimelor chemate să depună declarații, viața, libertatea sau siguranța acestora pot fi puse în pericol, ceea ce implică „obligația statelor contractante de a-și organiza procedura penală astfel încât aceste interese să nu fie puse în pericol în mod nejustificat, principiile procesului echitabil impunând ca, în cazurile corespunzătoare, interesele apărării să fie puse în balanță cu cele ale victimelor”[26]. Semnificația acestei concluzii depășește circumstanțele particulare ale cauzei, consacrând la nivel european ideea că interesele victimei nu pot fi ignorate în cadrul procesului penal, ci trebuie puse în balanță cu cele ale apărării, într-un echilibru pe care statul este obligat să îl asigure prin modul în care își organizează procedura penală.

4. CONCLUZII

Cele expuse permit formularea unor concluzii care depășesc sfera strict juridică a subiectului abordat. Înțelegerea deplină a statutului victimei în procesul penal nu poate fi realizată exclusiv prin prisma normei juridice. Dimensiunile filosofică, religioasă, psihologică și victimologică a conceptului de victimă nu reprezintă un simplu exercițiu academic preliminar, ci constituie fundamentul pe care orice reglementare juridică trebuie să se sprijine. Un sistem de justiție penală care ignoră complexitatea umană a victimei, reducând-o la o categorie procesuală formală, riscă să producă norme corecte din punct de vedere tehnic, dar lipsite de substanță în planul realității. Proporționalitatea, echitatea și protecția victimei nu pot fi garantate de lege dacă legea însăși nu se bazează pe o înțelegere profundă a ceea ce înseamnă victimă.

În altă ordine de idei, evoluția statutului victimei în dreptul procesual penal a fost influențată, în mod indubitabil, și de contextul internațional în care Republica Moldova și-a construit traseul post-sovietic. Aderarea la Consiliul Europei, ratificarea Convenției Europene a Drepturilor Omului, obligațiile generate de Directiva 2012/29/UE și statutul de țară candidată pentru aderare la Uniunea Europeană au reprezentat repere importante în acest proces. Legiuitorul moldovenesc a integrat treptat aceste standarde în legislația națională, adaptându-le realităților proprii și transformându-le din obligații formale în drepturi concrete ale victimei.

Recunoașterea unui statut procesual mai larg al victimei aduce beneficii care depășesc sfera individuală a celui lezat, reflectându-se asupra calității actului de justiție în ansamblu. Un sistem de drept care acordă victimei drepturi reale, o informează, o protejează și îi permite să participe activ la procesul penal nu face altceva decât să respecte principiul fundamental că justiția autentică presupune, prin definiție, recunoașterea și repararea suferinței celui lezat. Privit astfel, procesul de extindere a drepturilor victimei nu este o reformă extraordinară, ci o ajustare firească a unui sistem care, timp îndelungat, a funcționat incomplet.

Republica Moldova a parcurs un proces amplu de transformare legislativă și

[26] CtEDO, Doorson c. Olandei, hotărârea din 26 martie 1996, cererea nr. 20524/92, paragraful 70. Disponibil: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57947%22]} [accesat: 30 mai 2026]

instituțională, evoluând de la un sistem în care victima ocupa un rol marginal în cadrul procesului penal la unul care îi recunoaște un statut procesual consolidat, însoțit de drepturi, garanții procedurale și mecanisme de protecție expres reglementate. Victima nu mai este astăzi un simplu martor al propriei suferințe, devenind o parte cu drepturi importante în cadrul procesului penal. În acest sens, ne raliem poziției profesorului I. Dolea, care susține că actualul cadru de reglementare procesual-penal, influențat de standardele europene, plasează victima în calitate de parte a procesului penal, remarcând totodată că „legislația procesual penală nu conține suficiente mecanisme pentru promovarea drepturilor victimelor proporțional cu cele ale acuzatului”[27].

Cu toate acestea, recunoașterea normativă nu este suficientă, și trebuie însoțită de o practică judiciară consecventă. Totodată, această evoluție, oricât de necesară și de binevenită, trebuie să se producă în limitele unor granițe clar trasate. Procesul penal nu există pentru a servi exclusiv intereselor victimei, ci pentru a înfăptui justiția și stabili adevărul, valori care depășesc interesele oricărui participant în parte.

Poate că cea mai importantă lecție pe care o oferă evoluția statutului victimei nu este juridică, ci una profund umană. În spatele fiecărei victime există o experiență pe care nici cea mai reușită hotărâre judecătorească nu o poate rescrie în întregime. Există copii care nu vor mai privi niciodată lumea cu aceeași încredere, părinți care vor trăi toată viața cu golul lăsat de o pierdere ireparabilă, oameni pentru care o singură zi a schimbat cursul întregii existențe. Procesul penal începe întotdeauna prea târziu pentru ei. El începe în momentul în care răul s-a produs deja, când protecția care ar fi trebuit să existe nu a fost suficientă pentru a împiedica victimizarea. Din acest motiv, recunoașterea drepturilor victimei nu trebuie privită ca un privilegiu acordat unei categorii procesuale și nici ca o concesie făcută în detrimentul altor participanți la proces. Ea reprezintă expresia minimului obligației pe care statul îl datorează celui care a suportat consecințele infracțiunii.

În cele din urmă, adevărata valoare a unui sistem de justiție nu se măsoară doar prin capacitatea sa de a identifica și sancționa persoanele vinovate, ci și prin modul în care îi protejează și îi tratează pe cei care au suferit prejudicii morale, fizice sau materiale. Poate că una dintre cele mai importante provocări ale dreptului procesual penal contemporan constă în a nu pierde din vedere faptul că, dincolo de dosare, de normele juridice și mecanismele procedurale, justiția există pentru oameni.

BIBLIOGRAFIE
BIBLIOGRAPHY

Aristotel. Etica Nicomahică, traducere de Stella Petecel. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1988.

Butoi I. T., Butoi T. Psihologie judiciară. Curs universitar, ed. a II-a. București: Editura Fundației România de Mâine, 2004.

Curtea Constituțională a Republicii Moldova, Hotărârea nr. 31 din 29 noiembrie 2018. https://www.constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=hotariri&docid=679 (accesat la data de 30.05.2026).

Codul de procedură penală al RSSM din 24 martie 1961 (abrogat). https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=96347&lang=ro (accesat la data de 30.05.2026).

Codul de procedură penală al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 122-XV din 14 martie 2003. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=96347&lang=ro (accesat la data de 30.05.2026).

[27] Dolea I. Drepturile persoanei în probatoriul penal, Chișinău: Cartea Juridică, 2009, p. 306.

Codul de procedură penală al Republicii Moldova, redacția Legii nr. 66 din 05 aprilie 2012. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=17332&lang=ro (accesat la data de 30.05.2026).
Codul de procedură penală al Republicii Moldova, redacția în vigoare din 2026. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=153916&lang=ro (accesat la data de 30.05.2026).
CtEDO, Doorson c. Olandei, hotărârea din 26 martie 1996, cererea nr. 20524/92. https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57947%22]} (accesat la data de 30.05.2026).
CtEDO, M.C. c. Bulgariei, hotărârea din 4 decembrie 2003, cererea nr. 39272/98. https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-61521%22]} (accesat la data de 30.05.2026).
CtEDO, Opuz c. Turciei, hotărârea din 9 iunie 2009, cererea nr. 33401/02. https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-92945%22]} (accesat la data de 30.05.2026).
CtEDO, Tyagunova c. Rusiei, hotărârea din 31 iulie 2012, cererea nr. 19433/07.
https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-112534%22]} (accesat la data de 30.05.2026).
Directiva 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32012L0029 (accesat la data de 30.05.2026).
Dolea I. Drepturile persoanei în probatoriul penal. Chișinău: Cartea Juridică, 2009.
Ernout A., Meillet A. Dictionnaire étymologique de la langue latine. Paris: Klincksieck, 1959.
Girard R. Violența și sacrul, traducere de Mona Antohi. București: Editura Nemira, 1995.
Gladchi Gh. Definiția victimologiei (opinii și controverse). În: Revista Națională de Drept, nr. 10-12, 2012.
Herman J. L. Trauma and Recovery, Basic Books, New York, 1992.
Karmen A. Crime Victims: An Introduction to Victimology, 10th ed., Cengage Learning, Boston, 2020.
Locke J. Al doilea tratat despre cârmuire, traducere de Silviu Culea, București: Editura Nemira, 1999.
Varona G. 75 Years of Victimology: Its Past, Present and Future. În: Romanian Journal of Victimology, nr. 1, 2025.
Von Hentig H. The Criminal and His Victim: Studies in the Sociobiology of Crime. Yale University Press, New Haven, 1948.